

РІШЕННЯ № 123

Про нагляд за адвокатськими бюро, адвокатськими об'єднаннями та адвокатами, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, у сфері запобігання та протидії, легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення

«15-16» грудня 2023 року

м. Ужгород

Рада адвокатів України, розглянувши питання затвердження Кабінетом Міністрів України постанови № 662 від 16 червня 2023 року «Про затвердження Порядку здійснення нагляду у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснюють Міністерство фінансів, Міністерство юстиції, Міністерство цифрової трансформації», роз'яснює наступне.

Питання віднесення адвокатів до суб'єктів фінансового моніторингу регулюється Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (надалі – Закон про фінмоніторинг).

Зокрема, згідно зі статтею 6 Закону про фінмоніторинг адвокат є спеціально визначеним суб'єктом фінансового моніторингу і відповідно має зобов'язання забезпечувати організацію та проведення первинного фінансового моніторингу, що належним чином надасть можливість виявляти підозрілі фінансові операції (діяльність) та повідомляти про них центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення - Державній службі фінансового моніторингу України, а також запобігати використанню його послуг для проведення клієнтами фінансових операцій з протиправною метою (п.п. 2, 3, 4, 5, 8 ч. 2 ст. 8 Закону про фінмоніторинг).

Згідно з ч. 1 ст. 18 Закону про фінмоніторинг державне регулювання та нагляд у сфері запобігання та протидії за діяльністю адвокатських бюро, адвокатських об'єднань та адвокатів, які провадять адвокатську діяльність індивідуально, здійснюється Міністерством юстиції України.

У контексті п. 15 ч. 2 ст. 8 Закону про фінмоніторинг адвокати, які провадять адвокатську діяльність індивідуально, адвокатські бюро та адвокатські об'єднання зобов'язані своєчасно та в повному обсязі подавати (оформлювати, засвідчувати) у порядку, встановленому Мін'юстом, на запит Мін'юсту достовірну інформацію та/або документи (висновки, рішення тощо), копії документів або витяги з документів, що стосуються виконання адвокатами, які провадять адвокатську діяльність індивідуально, адвокатськими бюро та адвокатськими об'єднаннями вимог законодавства у сфері запобігання та протидії та необхідні Мін'юсту для здійснення ним нагляду у сфері запобігання та протидії, у тому числі для перевірки фактів порушень вимог законодавства у сфері запобігання та протидії, здійснення контролю за виконанням адвокатами, які провадять адвокатську діяльність індивідуально, адвокатськими бюро та адвокатськими об'єднаннями рішень Мін'юсту про застосування заходів впливу, письмових вимог.

Проте, статтею 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (надалі – Закон № 5076-VI) закріплено поняття «Адвокатська таємниця» і визначено наступне:

- адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правничої допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності;

- обов'язок зберігати адвокатську таємницю поширюється на адвоката, його помічника, стажиста та осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також на особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю. Адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання зобов'язані забезпечити умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошення;

- особи, винні в доступі сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошенні, несуть відповідальність згідно із законом.

Зокрема, частинами 6 та 7 ст. 22 Закону № 5076-VI чітко визначено випадки, коли розкриття адвокатом адвокатської таємниці не є порушенням обов'язку її дотримання.

Частина 6 ст. 22 Закону № 5076-VI встановлює наступне: «Подання адвокатом у встановленому порядку та у випадках, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», інформації до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, та держателю Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань не є порушенням адвокатської таємниці».

Адвокат не несе дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності за подання до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, інформації про фінансову операцію або держателю Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань інформації про кінцевого бенефіціарного власника або структуру власності юридичної особи, навіть якщо такими діями завдано шкоди юридичним або фізичним особам, а також за інші дії, якщо адвокат діяв у межах Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (ч. 7 ст. 22 Закону № 5076-VI).

Згідно з п.п. 1, 2 Порядку здійснення нагляду у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснюють Міністерство фінансів, Міністерство юстиції, Міністерство цифрової трансформації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 червня 2023 року № 662 (надалі – Порядок нагляду) визначається процедура здійснення Мін'юстом (а також за його дорученням - територіальними органами Мін'юсту) з урахуванням ризик-орієнтованого підходу нагляду у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (надалі - сфера запобігання та протидії) за діяльністю адвокатських бюро, адвокатських об'єднань та адвокатів, які провадять адвокатську діяльність індивідуально, зокрема, шляхом проведення планових/позапланових виїзних перевірок і планових/позапланових безвиїзних перевірок.

Пунктом 19 Порядку нагляду визначено, що перелік обов'язкових питань щодо планової перевірки повинен включати перевірку дотримання вимог законодавства стосовно:

1) постановки на облік у Держфінмоніторингу як суб'єкта первинного фінансового моніторингу;

2) призначення працівника, відповідального за проведення фінансового моніторингу;

3) проведення перевірки відсутності громадянства (підданства) держави, що здійснює збройну агресію проти України, та наявності бездоганної ділової репутації керівника та заступника керівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу, голови та членів наглядового органу суб'єкта первинного фінансового моніторингу, відповідального працівника (особи, яка тимчасово виконує повноваження відповідального працівника в разі його відсутності), інших працівників суб'єкта первинного фінансового моніторингу, залучених до проведення первинного фінансового моніторингу;

4) вимог до кваліфікації працівника, відповідального за проведення фінансового моніторингу;

5) розроблення, впровадження та оновлення правил, програми проведення фінансового моніторингу;

6) проведення належної перевірки клієнтів (представників клієнтів);

7) проведення аналізу та виявлення фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, та операцій, стосовно яких є достатні підстави підозрювати, що вони пов'язані, стосуються або призначені для фінансування тероризму або фінансування розповсюдження зброї масового знищення, реєстрації таких фінансових операцій та надання інформації про них;

8) зупинення проведення фінансових операцій;

9) зберігання документів щодо ідентифікації осіб, які провели фінансові операції, та документів, що стосуються ділових відносин із клієнтом, даних про такі операції;

10) забезпечення функціонування належної системи управління ризиками, застосування у своїй діяльності ризик-орієнтованого підходу та вжиття належних заходів з метою мінімізації ризиків;

11) здійснення управління ризиками для запобігання використанню послуг та продуктів суб'єкта первинного фінансового моніторингу для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення;

12) здійснення управління ризиками, пов'язаними із запровадженням чи використанням нових та наявних інформаційних продуктів, ділових практик або технологій, зокрема таких, що забезпечують проведення фінансових операцій без безпосереднього контакту із клієнтом;

13) проведення внутрішніх перевірок своєї діяльності на предмет дотримання законодавства у сфері запобігання та протидії;

14) здійснення заходів із підготовки персоналу до належного виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії;

15) замороження/розмороження активів, що пов'язані з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового знищення та його фінансуванням;

16) дотримання суб'єктом первинного фінансового моніторингу вимог до подання Держфінмоніторингу повідомлень (інформації) та опрацювання повідомлень (інформації) Держфінмоніторингу;

17) джерела походження коштів для формування статутного (складеного) капіталу.

Питання, передбачені підпунктами 2, 4, 5 та 17 цього пункту, не включаються до обов'язкового переліку питань планової перевірки адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально.

Пункт 21 Порядку нагляду встановлює, що позапланова перевірка передбачає незаплановану Мін'юстом перевірку відповідності діяльності адвокатських бюро, адвокатських об'єднань та адвокатів, які провадять адвокатську діяльність індивідуально, вимогам законодавства у сфері запобігання та протидії протягом періоду, який підлягає перевірці, за окремими питаннями.

Зокрема, пунктами 22 та 23 Порядку нагляду встановлено, що планові/позапланові виїзні перевірки проводяться у приміщенні суб'єкта первинного фінансового моніторингу - адвокатських бюро, адвокатських об'єднань та адвокатів, які провадять адвокатську діяльність індивідуально; а місцем проведення безвиїзної перевірки – приміщення Мін'юсту на підставі отриманих від суб'єкта інформації, матеріалів, документів (у паперовій або електронній формі, їх копій та/або витягів із них), даних відеоархіву та письмових пояснень.

Згідно з п. 26 Порядку нагляду для проведення планової/позапланової перевірки Мін'юстом утворюється робоча група та із членів її складу призначається керівник.

Проте, Мін'юст та територіальні органи Мін'юсту не входять до переліку органів, визначених у ст. 22 Закону № 5076-VI, і розкриття їм інформації, що містить адвокатську таємницю, буде вважатися порушенням і тягне за собою відповідальність, встановлену Законом № 5076-VI.

Згідно з п. 3 ст. 10 Правил адвокатської етики, розголошення відомостей, що складають адвокатську таємницю, заборонено за будь-яких обставин, включаючи незаконні спроби органів дізнання, слідства і суду допитати адвоката про обставини, що складають адвокатську таємницю.

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 23 Закону № 5076-VI професійні права, честь і гідність адвоката гарантуються та охороняються Конституцією України, цим Законом та іншими законами, зокрема: забороняється вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є адвокатською таємницею.

Підпунктом 14 пункту 5 Порядку нагляду визначено, що з метою здійснення нагляду у сфері запобігання та протидії з урахуванням ризик-орієнтованого підходу Мін'юст повинен співпрацювати із органами (організаціями) професійного самоврядування суб'єктів первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії шляхом обміну інформацією, визначення пріоритетів ризиків і провадження спільної наглядової діяльності.

Згідно зі ст. 5 Закону № 5076-VI адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, а держава створює належні умови для діяльності адвокатури та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності.

Стаття 45 Закону № 5076-VI визначає, що Національна асоціація адвокатів України є недержавною некомерційною професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування. Національна асоціація адвокатів України, серед іншого, представляє адвокатуру України у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності, громадськими об'єднаннями та міжнародними організаціями, делегує представників до органів державної влади та захищає професійні права адвокатів та забезпечує гарантії адвокатської діяльності.

Відповідно до п.1.1. Розділу 1 Положення про Комітети Національної асоціації адвокатів України, затвердженого Розпорядженням Голови НААУ, РАУ від 13 липня 2021 року № 110, Комітети НААУ є постійно діючими дорадчими органами, утвореними при НААУ за розпорядженням Голови НААУ, РАУ, або рішенням Ради адвокатів України.

Рішенням Ради адвокатів України від 16 лютого 2013 року № 74 створено Комітет забезпечення прав та гарантій адвокатської діяльності (в подальшому – Комітет НААУ з питань захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності), основною метою діяльності якого є захист професійних та інших прав адвокатів, сприяння забезпеченню гарантій адвокатської діяльності та необхідних умов для ефективного та якісного виконання адвокатами своїх професійних обов'язків.

Враховуючи вищенаведене, а також з огляду на необхідність захисту гарантій адвокатської діяльності, з урахуванням пропозицій та доповнень

членів Ради адвокатів України, керуючись статтями 55, 57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Положенням про Раду адвокатів України, Регламентом Ради адвокатів України, **вирішила:**

1. З урахуванням ризик-орієнтованого підходу нагляду, звернутися до Міністерства юстиції України з пропозицією визначити процедуру здійснення спільного з Міністерством юстиції України нагляду за адвокатськими бюро, адвокатськими об'єднаннями та адвокатами, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, у сфері запобігання та протидії, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.
2. Запропонувати Міністерству юстиції України включати членів Комітету НААУ з питань захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності та/або представників ради адвокатів регіону до складу робочої групи при проведенні планової/позапланової перевірки адвокатських бюро, адвокатських об'єднань та адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально.
3. Звернутися із заявою до Державної служби фінансового моніторингу України, Міністерства юстиції України та Міністерства фінансів України з метою забезпечення дотримання ними вимог Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо захисту адвокатської таємниці під час проведення планових/позапланових перевірок адвокатських бюро, адвокатських об'єднань та адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, а також звернути увагу відповідних державних органів на ч. 3 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яка встановлює, що органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові і службові особи у відносинах з адвокатами зобов'язані дотримуватися вимог Конституції України та законів України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколів до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, практики Європейського суду з прав людини.
4. Встановити, що до інформації та/або документів (висновків, рішень тощо), копій документів або витягів з документів, які розробляються адвокатськими бюро, адвокатськими об'єднаннями та адвокатами, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, під час виконання ними обов'язків спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу згідно із Законом про фінмоніторинг, і на які поширюються гарантії захисту адвокатської таємниці, відносяться наступні документи та інформація в паперовій чи електронній формі:

- Документи та інформація, за якою проводилася належна перевірка клієнта (його представника) (документи для ідентифікації та верифікації, анкети, структура власності юридичної особи);
 - Щомісячні довідки керівнику адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання;
 - Частина акту внутрішньої щорічної перевірки, де міститься інформація, за якою проводилася належна перевірка клієнта (його представника);
 - Інформація про фінансові операції клієнтів.
5. Затвердити в новій редакції Порядок дій з питань забезпечення гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних і соціальних прав адвокатів, що додається.
 6. Вважати таким, що втратив чинність Порядок дій з питань забезпечення гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних і соціальних прав адвокатів, затверджений рішенням Ради адвокатів України № 183 від 27 липня 2013 року.
 7. Секретарю Ради адвокатів України про прийняте рішення повідомити Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури, ради адвокатів регіонів, кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури регіонів, Комітет НААУ з питань захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності, а також опублікувати на офіційному вебсайті НААУ.

Голова Ради адвокатів України

/підпис/

Лідія ІЗОВІТОВА

Секретар Ради адвокатів України

/підпис/

Ігор КОЛЕСНИКОВ